

purple. Purple

Purple. Purple

c. 1928

891.99

12-14

ՀՈՐԵՆ ՌԱՅԻՈ

ԱԶՄԻՆԿԱԳՆԵՐ

891.99
n-14

12 MAR 2011

ԿԱՐՄԻ ԶԻՆՎՈՐԻ ԳՐԱԴԱՐԱՆ № 15

891.99

ԽՈՐԵՆ ՌԱԴԻՈ

Ռ-14

uf.

ՌԱԶՄԻ ՆՎԱԳՆԵՐ

ԲԱՆԱՍՏԵԼԾՈՒԹՅՈՒՆՆԵՐԻ ԺՈՂՈՎԱԾՈՒ

(1927—28 թ.)

ՅԵՐԵՎԱՆ

1928 թ.

24.07.2013

52021

ՀԱՅՊՈԼԻԳՐԱՖԻ I ՏՄԱՐԱՆ
ՊԱՏՎԵՐ 3043
ԳՐԱՌԵՊ. 726 Բ ՏԻՐԱԺ 3000

4463
39

Բանաստեղծություններին այս առաջին
ժողովածուն, ուր մտել են 27-28 բ-վի
գրած ռազմի յերգերը, նվիրում եմ բան-
վորագյուղացիական կարմիր Բանակին,
նրա պայքարներով և հաղթանակներով
ի, գոյության տասնամյակին:

Խ. ՌԱԴԻՈ.

1928 թ. Մայիս

I.

*

* *

Հազար բանակներ են յեկել,
Անցել են հազար բանակներ.
Յերգվել են բոլոր հաղթանակներ
Յեվ պարտություններ են յերգվել:

Յեւ հիմա ուզում եմ յերգել
Վերջին բանակի՛ն աշխարհի,
Շարքը ա՛յն հաղթանակների
Վորոնք մեր որերին են ընկել:

Ընեկե՛ր իմ.
Մեր բանակն ահա,
Վոր դոփում է յերկրի գետինը,
Բոլոր բանակներից վերջինն է,
Վորը կմնա անհաղթ:

Վերջին բանակն է,
Վորին
Կհաղթի միայն ապագան՝
Յերբ այն որերը կգան,
Կբերեն աշխարհին նոր կյանք:

Ընկե՛ր իմ. պատրաստ լինենք մենք,
Յեւ մարգվենք վորպես ոսղմիկ,
Վոր վաղվա Մեծ պատերազմին
Վերջին մարտիկը չլինենք,

Վորպեսզի խիզախ մաքառենք
Հինն հարվածենք մահառիթ
Յեւ հետո հանուր աշխարհին
Բերենք մի նո՛ր կյանք ու արե...

Յերեան, 1927 թ.

ՌԱԶՄԻ ԿԱՆՉ

Ծանոթ, ծանոթ ճայնով
Կանչում են ինձ հիմա,—
Զինվոր բնկերնե՞րս են
Նորից ինձ կանչում.—
Մեկը ճոճում է ալ,
Կարմիր մի թաչկինով
Ու ոսղմաչունչ, հուժկու
Շեփորն է ճչում:

Մոտ է սրտիս այնքան
Այդ ճիչը դու, արի,
Ու մտերիմ վորպես
Թինդը ստանուկի,
Վորի հեռ անցկացրի
Արդեն վեցը տարի,
Յերբ դարձա Փրոմաից,
Հոգնած, անոթի: ●

Մեկը նորից, նորից
Ինձ կանչում է հիմա,
Վոր պատրաստ լինեմ յես
Որերի դիմաց:

Իսկ վերեւում, ուղում,
Բարձրացել ե գեղին
Դեղին հսկա մի թաթ,
Մութ, սպառնական.—
— Ո՞վ ե ուղում,
Յերկի՛ր,
Վոտ կոխել քո հողին,
Խլել բարձրունքները
Քո հսկանքերյան:

— Հե՛յ, հեյ,
Շարքի,
Շարքի,
Հրացանդ մաքրիր,
Ուտի՛ր քո վաղեմի
«Լուխ» գնդացիքը.—
— Ինչ բանակներ են նոր
Յելնում ե քո գեմ
Յերկի՛ր,
Ո՞վ ե ուղում կրքնկել
Այսորվա ծիրը:

Հեովի՛ց,
Հեովից,
Հեովից մոտենում ե մեկը,
Դա հրե՞չ ե,
Մա՞րդ ե,
Թե՞ դրեղնոտ,—

Նրա ընթացքն ախոր
Ասես թե դեռ թեք ե,
Բայց գիտե՛մ,
Մեր դեմն ե վաղը դառնալու:

Ծանոթ ե ինձ դեմքն իր
Ու ընթացքն իր՝
Տանկա,—
Յես տեսել եմ նրան
Ռազմի բոցում թեժ,
Մեր դիրքերի վրա
Գրոհել ե այնքան
Ու հետո յետ նետվել,
Ծովերից ել դեն:

Հետո տեսա նրան
Բանֆակի գասերին,
Գլուխըս լենինյան
Գրքերին հակած,
Յեվ այդ գրքերը ինձ
Շչնջացին ելի.—
«Նա նորից պիտի գա,
Դու միշտ պատրաստ կա՛յ»:

Այն վոր պիտ գա,
Գիտե՛մ,—
Վերջին մեր կռի՛վն ե,
Կռի՛վն աշխատանքի ու կապիտալի,

Ո՞վ չի բռնում նրա
Հեռավոր հոխնդը,
Վերջին գոտեմարտը բռնոն ու կատաղի:

Ծանոթ ե մեզ ուղմը,
Նրա բոցը այրող,
Ու համերգը նրա վայրենադղիւղ,
Պիտի սուզվեն,
Թեւե՛ն,
Սուզանավ ու ալերո,
Յեւ տեղան
Հո՛ւր,
Կրակ,
Ու գա՛ղ ափնտեղից:

Բայց կա նրանց զիմաց
Մեր ուղմական ուժը,
Յեւ վոր վեր ե ամեն
Ուժերից հաղթո՛ղ,—
Միլյոնների արշան
Ու քրտինքի ուժն ե,
Վորի գեմ չի հոռա
Յեւ վոչ մի մատո՛ւ:

Արշան ու քրտինքի
Ուժը անհաղթելի,
Վորը ստեղծում ե
Տեխնիկա՛,
Մաշին,

Ձի ընկրկի յերեք,
Ձի սասանի տեղից,
Նա՛ յե հիմքը կյանքի,
Ուժը աշխարհի...

*
* *

Մեկը նորից, նորից
Ինձ կանչում ե հիմա,
— Ձինվոր ընկերներս են
Նորից ինձ կանչում,
Մեկը ճոճում ե ալ
Կարմիր մի թաշկինակ,
Ու ուղմաշունչ,
Հուժկու շեփորն ե ճշում:

Իսկ վերեվում,
Ոգում,
Բարձրացել ե գեղին,
Դեղին,
Հսկա մի թաթ
Մութ, սպառնական
— Ո՞վ ե ուղում, յերկրի՛ր,
Վոտ կոխել քո հողին
Խլել բարձրունքները քո հսկամբերյան:

Հե՛յ-հե՛յ,
Ծարքի,

Շարքի,
Հրացանըդ մաքրիր,
Ուսիր քո վաղեմի
«Լյուիս» գնդացի՛րը.—
Ի՞նչ բանակներ են նոր
Յերնում քո դեմ,
Յերկիր,
Ով ե ուզում կրկնել
Այսորվա ծիլըդ:

Յերևան, 1927 թ.

ՎԱՂՎԱ ՀԱՍԱՐ

I

Հորիզոններ դենը,
Հեռու և հեռու
Մեր գործարանն է ծխում հիմա.
Սիրտս մի կարոտ է
Մեղմ որորում՝
Բայց իմ կարոտը
Ո՞վ կիմանա:

Յերբ յես թողի այն
Ու բանակն յեկա,
Նա դեռ մանկիկ էր՝
Այնքան եր փոքր.
Իսկ հիմա հազար ձեռք ու մկան,
Մնում են նրան
Ձերմ քրանքով:

Հազարների մեջ և մի աղջիկ կա,
Իրիկների պես կայտառ
Խլրտո՛ւն,
Հիմա յերբ գիշեր է
Նա՛, իմ Լիլիկը
Յերեք բանում է
Գիշերվա հերթում:

Ե՛հ,

Ի՛նչպէս չտեսի, վոր
Սիրում ենք իրար,
Թեկուզ անջատվել ենք.
Ամսով ու տարով:—

Շարաթը մի թռչուն՝
Պոստային մի ծրար,
Բերում է ինձ խոսքեր
Կարոտի՝
Սիրո՛:

Եսոր ելի՛ յեկավ լրարեր թռչունը՝
Սպիտակ մի ծրար
Ծանոթ ձեռագրով.—
Լիլիկը ականջիս տնուչ չչնջում է.
«Դու կգա՞ս, սիրելիս,
Դու կգա՞ս չուտով...»

Յե՛կ...

Ծառայությունդ յրանում է արդեն,
Դե ասա՛,
Վո՞ր որը կդառնաս նորից.—
Յեա կայարան կգամ,
Վոր հանդիպեմ աշտեղ՝
Մեր կարմիր Բանակից
Դարձող զինվորին»:

Սիրելի իմ Լիլիկ,
Անուշ իմ բարեկամ,
Ի՞նչ գրեմ վոր սիրտդ
Կարդա,
Հասկանա...
Զգիտեմ յերբ կգամ
Կամ

Յերբեք կգամ
Ինձ յերկիրն ասում է
«Կաց ու մի դնա»...

Ասա՛

Ինչպէս տոնեմ վրայիցս զենքերը,
Թողնեմ բանակն ու գամ
Գործարանը մեր,
Քանի վոր ծովից դեն
Թշնամի ձեռքերը,
Ուզում են մեր յերկրի
Կյանքը հարամել...

Ուզում են յեա խել
Ինչ ձեռք բերինք արնով
Կառուցենք հետո
Քրտինքով մեր դառն...
Դրանից ել,
Թողած
Աշխատանք ու ստանոկ՝
Յեա ուզում եմ կյանքս
Վազմա ռազմին տալ:

Վաղվա ռազմը ահեղ,
Վաղվա ռազմը վերջին,
Անխուսա՛վի և
Կգա՛

Դուռ, բազմադադակ,
Յեվ այդ ռազմի բոցի
Ամեհի հնոցից
Կենե նոր աշխարհը
Ազատ ու խաղաղ:

Այդ որերին կենի
Կին խանակը կարմիր,
Վողջ յերկերը կանի
Հսկա մի Փրոնա,
Դուցե հանդիպենք մենք այնտե՛ղ.
Դաշտում ռազմի,—
Դու վերքեր կկապես ձեռներովդ գթոտ:

Ինչ ել լինի գիտե՛նք,
Լավ կլինի վաղը,
Մենք ուզո՛ւմ,
Ճգնո՛ւմ ենք վոր նա լավ լինի,
Դրանից ել ահա
Զսպած սիրո ահը
Յես քեզ մոտ չեմ դառնա
Սիրելի՛ Լիլիկ...

Յերևան, 1927 թ.

ՎԵՐՋԻՆ ԾԱՐԱՎԸ

Իմ պապը եղպես եր ասում միշտ ինձ.—
Պապս վորսկան եր մի քաջարի.—
— Յերբ ջանավարր խփվի գյուլից՝
Վռազ վազում և,
Ընկնում ջրին:

Վազում ու խմում և անկուշտ,
Վերջին ծարավով, վերջին ջուրը,
Տխուր վռոնում և
Գետինն ընկնում,
Ու վերջին շունչը փչում և:—

Իմ վորսկան պապն ի՞նչ խմանար,
Վար կա ջանավար մեր աշխարհում,
Ու նա խմում և, վոր հովանա
Վոչ թե պաղ ջուր՝
Այլ տաք արյուն:

Եսոր տեսնում ենք վոր աշխարհով
Եղ ջանավարր ծանր փրավոր,
Վռոնում և գի՛տե՛մ:

Վստնում ահով,
Արնի՛ յե ծարավ,
Արնի կարոտ:

Նրան գյուլլեց Հոկտեմբերին,
Վորսի յերած են որերում
Կարմիր-Բանակ վոճրական քեռին
Վորը կանգնել է թվանքը ձեռում:

Հիմի վստնում է գազանն անբուն
Ու շուրջ լցնում է ահ ու զարգանդ,
Բայց ով լսել է մեր Մարքո ապուն
Ինչի՞ պիտի ել զարգանդ զգա:

Եղպեո արնախում ջանավարին
Սաակացներուն թե պետք է արյուն,
Ո՞վ կինայի թեկուզ վերջին,
Վերջին կաթիլը իրա արյան:
Յեվ ի՞նչ է մեր արյան գինը
Եղ ջանավարի մահվան զիմաց,
Քանի վոր եղ հին,
Զար գազանը
Աչխարհում փռել է արյուն
Ու մա՛հ...

Թող հալալ լինի արյունն են վառ,
Վոր պիտի մահ առ եղ գազանին՝
Քանի վոր մեր աչխարհը վաղ
Նրա յերկաթ թաթիցը կենի:

Յերեւան, 1927 թ.

ՔՐՏԻՆՔ ՅԵՎ ԱՐՅՈՒՆ

Վեց տարի առաջ եր այդ,—
Մենք թողինք ուղմի Ֆրոնտը.
Լռեց հրետանու կանչը հաղթ,
Յեվ ումբի հզոր վորոտը:

Իսկ ճամբեն՝

Վորով մենք անցանք,
Թշնամին եր փշուր-փշուր,
Մենք դառնում եյինք վառ,
Պայծառ
Հաղթության կարմիր մշուշում:

Մեզ սպասում եր խաղաղ կյանք,
Սպասում եր մոր,
Կնոջ գիրկ,
Բայց յերկիրն ավեր եր,
աղբատ,

Կարոտ եր շինարար ձեռքի:
Զգացինք մենք,
Վոր ա՛յլ պայքար եր
Ծառանում մեր դեմ հորձանքով:—
Պետք եր կառուցել յերկիրը,
Բարձրացնել ելեկտրո-լծակով:

Զգացինք,
Վոր յեթե են կռվին
Պետք էր տալ կյանք ու արյուն՝
Նոր կռվին պիտի տալ քրտինք,
Շինարար յեռանդը յեռուն:

Վեց տարի...
Մենք տվինք յերկրին
Մեր ջերմ քրտինքը շինարար,
Կյանք տվինք զավուդին,
Հերկերին,
Յերկերը մղեցինք առաջ.

Բայց հիմա,
Յերբ ողը նորից
Արյուն ու վառող է բուրում,
Մենք կտանք նորից մեր յերկրին՝
Քրտինքի փոխարեն՝
Արյուն:
Կնետվենք մենք նորից
Նոր ֆրոնտ,
Ինչպես տարիներ առաջ...
Մեր շուրջը ռազմական վտրտ,
Մեր շուրջը հրետանու շառաչ:

Յերևան, 1927 թ.

ՇԻՆԵԼԻ ՄԱՍԻՆ

Բանվորը մտախո՛հ տուն դարձավ,
Լրագիրը կարդաց ազա՛հ,
Գուրգուրեց գանգրահեր մանկան
Ու ասավ կնոջը մաղձով:
— Գիտե՛ս, ջա՛ն.—
Վառողի բույրից
Խաղաղ կյանքը փոխվում է ելի,
Ո՞վ գիտի,
Ով գիտի, սիրելիս,
Թե վաղը մեզ ինչ կբերի:

Մնուկի խորքում անխնամ
Հիշո՞ւմ ես,
Ընկել է շինելս,
Վեց տարի առաջ այն գրել ես,
Մտածել՝
Ել ինչի՞ պետք է նա...

Բայց յես լավ գիտեյի քեզանից,
Վոր այդ հին ընկերս՝
Յերկար
Տարինե դեռ ինձ պետք պիտի գա,
Յեվ դեռ չառ լավ ու վատ տեսնի,

Քանի վոր գիտեյի հաստատ,
Թե կյանքը դեռ չի խաղաղի,
Յեթե դեռ չի սրբված աշխարհից
Հին կյանքը անհավասար:

Հա՛ն ուրեմն չինելը սնդուկից,
Նա արդեն հին է
Գունաթափ,
Տեղ-տեղ մուխ,
Արնաթաթախ,
Ծածկված հրից, զնգակից
Բալց ելի սիրելի յե նա ինձ,
Ե՛լի նա ընկերս է մտերիմ,
Վկա մեր հաղթանակների
Ու հազար վտանգի, մահի...

Յեա գիտե՛մ.
Մենք վաղն ել ալնա՛հ,
Ընկերների հետ
Միահամուռ,
Կենքնք ու կուրծք կտանք թշնամուն,
Թշնամուն՝
Վորն յեղնում է տա՛հ...

Յերևան, 1927 թ.

ՅԵՐԳ ՀՐԱՑԱՆԻՆ

I

Ե՛յ ժամանակ...

Մի որ ձեռներս տվին հրացան՝
Յեվ քչեցին մեզ պատերազմ.
Դեռ կար մի ցար
Ու հազար ցավ,—
Յեվ որերն ես՝
Վոնց վոր յերազ...

Ու մենք գնում եյինք մաղձոս,
Զգիտեյինք ո՞ւր կամ ինչու,—
Մեր սիրտը լի ծանր թախմով,
Մեզ յետեից տունն եր կանչում:

Կռվե՛լ.

Սակայն ինչո՞ւ համար.
Ո՞ւմ դեմ կրակ բանալ իզուր.—
Հրացանն ել վորքի նման,
Ընկնում եր մեր ձեռքից անպար:

Հրացանն ել ասեա վախով
Կռում եր տաք կռվի ժամին...

Ո՛ր, մենք զգում ելինք ապրտ,
Վար ուրիշն ե մեր թշնամին:

Որեր յեկան...

Զա՛ն, հազար ջան

Են որերին հրահորձան,

Յերբ հրացանն անդաժան

Մեր պայքարին ընկեր դարձավ:

Եդ որերին մենք վառեցինք

Նոր պատեմը՞մ մի մահառիթ,

Ու անվեհեր ու առնացի

Յերանք հաղթող եդ պայքարից:

II

Մենք այժմ գիտենք մեր թշնամուն,

Վոր մեք դեմն ե յեխում ահա,

Յե՛վ մենք սեղմում ենք ել ամուր

Մեր ընկերոջը հնորյա:

Մենք սեղմում ենք ահա յերկաթ

Մկանները հրացանի

Յե՛վ գիտենք.—

Նոր կռիվ թե գա

Նա մեր ձեռքին չի վարանի:

Կլինի մեզ պես անխնա,

Յե՛վ կրակն իր չե՛չա

Անվրեպ,

Քանի վոր մենք չենք վախենա,
Զենք վարանի վոչ մի բուպե:

Հիմա գիտենք թշնամուն մեր

Գիտենք խորհուրդը պայքարի.

Ո՛ր, հրացա՛ն,

Անուշ ընկեր,

Մեր կուռ կամքին հավատարիմ:

Յերևան, 1927 թ.

ԽՈՍՔԵՐ ՍՈՐՍ

Յերբ դարձա տունը դավողից՝
Հեծեծում եր պառավ մայրս. —

— Ա՛խ, նորից կռիվ ե,
Վա՛յ մեզ

Կռիվ ե գնալու վորդիս...

Ա՛խ, ինչու աշխարհը եսպես
Դարձավ արյուն ու կրակ
Յեվ ո՞վ ե թափում մեզ վրա
Եսքան պատիժներ պես-պես:

Հազիվ քիչ լուս-արե արավ.
Նոր-նոր եր աշխարհը խաղաղել.
Ել ո՞վ ե նորից կատաղել,
Ո՞վ նորից արնի յե ծարավ: —

Յեվ եսպես՝
Դարձած դավողից,
Լսում եմ. —

Լալիս ե մայրս.

— Ա՛խ, նորից կռիվ ե վա՛յ մեզ,
Կռիվ ե գնալու վորդիս:

— Հանդարտի՛ր մայր իմ,
Հանդարտի՛ր,
Մի՛ այգպես իդուր մորմաքվի, —
Քո լացով կռիվը չի՛ չքվի,
Արցունքով արյուն չի՛ դադրի:

Լավ ե հասկանաւ,
Թե ինչո՞ւ,
Ինչի՞ց ե կռիվը ծագում,
Յեվ ո՞վ ե վոր եղպես անկուշտ
Կռվի ու արնի յե տենչում:

Կռիվը գալու յե ե կգա,
Կթափվի ելի
Նո՛ր արյուն,
Քանի վոր դե՛ռ վողջ աշխարհում
Հարուստներ, աղքատներ կան:

Իսկ մենք,
Վոր վաղուց արդեն
Հարստին յերկրից դուրս ենք դցել
Հիմի վոնց վոր փուչ ենք դարձել
Են հին աշխարհի դեմ:

Նրանք տեսնում են վոր խաղաղ,
Մեր յերկիրն աճում ե ահա,
Ու քանի մեր կյանքը
Նրանց մա՛հն ե
Ուղում են մեր յերկրի հետ «խաղաղ»:

Թող գա՛ եղ կռիվը

Մայրի՛կ. —

Մենք գիտենք

Վոր վողջ աշխարհում

Կա միայն մի՛ անհաղթ ուժ. —

Եղ ուժը

Ուժն է բանվորի:

Եղ ուժը մեր ուժն է,

Հիշե՛ր,

Եղ ուժով կհաղթենք հարստին

Յեվ հետո աշխարհում վերստին

Մեր դատող բանվորը կիշխի:

Դրա համար ել

Հանդարտի՛ր

Մայր իմ,

Զուր մի մորմոքվի,

Քո լացով կռիվը չի՛ չքվի,

Արցունքով արյունը չի դադրի:

Կռիվը գալի՛ւ յե,

Կգա՛,

Կթափվի վերջին ու նո՛ր արյուն,

Քանի վոր դեռ վողջ աշխարհում

Դեռ հարուստ և աղքատ կա:

Յերևան, 1927 թ.

ՇԱՐՔԵՐՈՒՄ

I

(«А КТО СМЕЛА»-ի լեզանակով)

Դե՛, պատմենք, ընկերներ անդին,

Դե՛, պատմենք, ընկերներ անդին,

Մեր հաղթանակների շարքերն անթիվ,

Մեր փայլուն հաղթության շարքերն անթիվ:

Յերբ Մեծ հոկտեմբերը վառվեց,

Մեր Մեծ հոկտեմբերը վառվեց,

Կերենսկին դուրս յեկավ, կռիվ տվեց,

Կերենսկին մեր դեմը կռիվ տվեց:

Հետո Կոլչակը Ուրալից,

Կոլչակը յեկավ Ուրալից,

Բայց զգաց մեր ուժը զարհուրելի

Ու փախավ մեր ուժից զարհուրելի:

Հետո յեկան ուրիշ ռանգի,

Թշնամիներ ուրիշ ռանգի,

Գեներալ Դենիկին, բարոն Վրանգել,

Գեներալ Դենիկին, բարոն Վրանգել:

Յեկան, ասես, կտրված կապից,

Վոնց վոր շունը՝ կտրված կապից,

Բայց ելի քշվեցին Պերեկոպից,

Սև ծովը ածվեցին Պերեկոպից:

Իսկ մեզ մոտ դաշնակ, մենչեիկ,
Մուսավաթ, դաշնակ, մենչեիկ,
Քեֆ եյին քաշում բանվորի հաշվին,
Քեֆ եյին քաշում գեղացու հաշվին:

Բայց յեւանք մենք քսան թվին,
Յեւանք ըմբոստ, քսան թվին,
Ու նրանց վզակոթերին տվինք,
Ու նրանց վզակոթերին տվինք:

Կեցցե մեր մեծ հաղթանակը,
Կեցցե այս մեծ հաղթանակը,
Մեր բանակը, Կարմիր մեր բանակը,
Մեր բանակը, կարմիր մեր բանակը:

ՇԱՐՔԵՐՈՒՄ

II

(«Սպիտակ բանակ»-ի լեզանով)։

Շարքերով հաղթական ե միաձուլվ,
Կարմիր Բանակն ե ահա անցնում.
Հնչում ե մեր յերգը ազատ, արի,
Ամբողջ աշխարհի բանվորներին:

Դե առաջ, առաջ,
Քայլենք անառնաճ,
Անցնենք պայքարի այս ուղին,
Տանք քրտինք, արյուն,
Վոր վողջ աշխարհում
Կարմիր դրոշը փողփողի:

Ծովերի այն կողմում հենց այս ժամին
Պատրաստվում ե մեր սև թշնամին,
Կտուցում ե տանկեր, ռազմանավեր,—
Ուզում ե մեր յերկրի գեմ գավել:

Բայց մենք միշտ, անդուլ
Հսկում ենք արթուն
Նրանց ամեն մի շարժումին,
Կռվում ենք համառ.
Նոր կռվի համար
Վոր տանք պատասխան բուրժույզին:

Մեր հետ ե վողջ աշխարհի միլիարդը,
Մեզ հետ են Ձինաստանն ու Հինգը.—
Դե քայլենք ընկերներ արիարար,
Անցնենք պայքարի այս մեծ ճամբան:

Միշտ առաջ, առաջ
Քայլենք աննահանջ,
Անցնենք պայքարի այս ուղին
Տանք քրտինք, արյուն,
Վոր վողջ աշխարհում
Կարժիր դրոշմ փողփողի:

ԵԼԵԿՏՐԱԿԱՆ ԹԻԿՆԱԹՈՒԽՆ

(Սակկոյիս և վանցետուուն)

Ո՞վ ե անքում մութ ու անել,
Նկուղներում Չարլստոնի,
Ումն են ուզում մոխրացնել
Ելեքորական թիկնաթոռին:

Ե՛յ. կանգնեցրեք ամեն տեսակ
Դիզելների ու մատուռի,
Մի՛ք տա մահվան վոչ մի հոսանք
Ելեքորական թիկնաթոռին:

Աշխարհի կուռ ու անհամար
Միլիարդի հետ մենք չենք թողնի
Չույզ մարտիկները մահանան
Ելեքորական թիկնաթոռին:

Իսկ թե հանկարծ մենք ուշացանք,
Կամ թե անգոր յեղանք նորից
Յե՛վ նրանց կյանքը մոխրացավ
Ելեքորական թիկնաթոռին,

Չենք վհատի, գիտենք վաղը
Կմրրկենք նոր փոթորիկ
Յե՛վ կզնենք հի՛ն աշխարհը
Ելեքորական թիկնաթոռին:

ՔՍԱՆՅԵՐՐՈՐԴԻ ՄԱՍԻՆ

(Ա. Իրլմսովից)

Տաանեին զինվորներ, սագմիկներ տաանեին,
 Իրար չեյին ել ճանաչում,
 Անտառը փախան զանազան կողմերից,
 Նրանց հեռքից մրրիկն եր թռչում:
 Տաանեին զինվորներ, զանազան գնդերից
 Տարբեր ջոկատից, վաչտից՝
 Անգամում եր թշնամու ողակն ե'լ ավել.
 Տաանեին զինվորներ տարբեր գնդերից—
 Վորոնում էյին մի յեկք:
 Հինգ հրացան կար ե մի գնդացի,
 Ժապավներ գրեթե դատարկ,
 Վոյորվում եր բուքը, սպասում եր կարծես
 Վոր առնի նրանց սուս ձյունի տակ:
 Անգամում են նորից տաանեին զինվորներ,
 Զերմացում են մարմնով իրարու,
 Յեվ չկա վոչ մի յեկք, վոչ առաջ, վոչ ել յեա:
 Թշնամուն հանգիպելն եր մնում:

Յեվ այդպես նստեցին վողջ որը,
 Զինվորները խաղաղ անտառում.
 Իրիկվան դեմ, նիհար, ինչպես սավերը
 Քսանյերրորդը յեկավ որորուն:

Վոչ վոք չգիտեր նրան մինչև այդ,
 Ով եր նա,—չգիտեյին նրանք,
 Բայց ասես թե փայլեց մի աստղ հրավառ,
 Ասես յեղբայրն եր իրանց:

Քսանյերրորդն ասաց.—Յես գիտեմ յեկք.—
 Ճահճի աջ չավիդը թագուն.—
 Գնանք, բայց գնդացիքով մեկը
 Թող պահի գաթան թշնամուն:

— Գնանք. ե խինդը խփեց սրտերում
 — Գնանք ե ազատ կլինենք.—
 Յեվ տաանեինը այդ ցուրտ անտառում
 Քսանյերրորդի ձեռքը սեղմեց:

Բայց ո՞վ կմնա. ո՞ւմ սրտին ե մոտիկ
 Զյան վրա պառկել, միշտ աբթուն,
 Արձակել գնդակներ դեպ անտառը մթին
 Յեվ այդպես սպասել թշնամուն:

Այդպես եր մտածում ամեն մարդ ե լուռ
 Յեվ նրանք սեղմվեցին իրարու,
 Յեվ հոգնած քսանյերրորդը ասաց.
 — Դե՛հ, վիճակ գցենք. ինչ արած:

— Ինչ արած. վիճակ գցենք. չե՞ վոր վոչ վոքի
 Հաճելի չի բաժանվել կյանքից.
 Քսանյերրորդը նայեց խափարին ե հանդիս
 Գնդացիքի մոտ պառկեց:

Տասնեինը գնաց աջ արահետով,
Շավիղովն իրենց փրկության.
Շատ սարսափ զգացին, բայց արգեն հետո
Իրենց ջոկատը գտան:

Յերբ հանգստացան մեկը հարցրեց
Իր ձայնով խուլ ու տագնապոտ,—
→ Յեղբայրնե՛ր. այն ո՞վ եր քսանյերրորդը
Վոր մնաց գնդացիների մոտ:

Բայց վոչ վոք, վոչ վոք չգիտեր այդ մասին,
Յեվ նրանց գեմքը մութ ու խիտա եր,
Յեվ մեկը մաղձոտ չչնջաց հագիվ.—
→ Յեղբայրնե՛ր, նա կոմունիստ եր...

ՓՈԹՈՐԿԻՑ ԱՌԱՋ

(Ճամբարի գիշերնեից) .

Ամառային հանգիստ.
Լուռթյուն է խաղաղ.
Շուրջը անտառներն են
Անուշ շշնջում,
Շուրջը վրանները,—
Պիրամիդներ ազոտ,
Յեվ ձիերն են հզոր
Թոքերով փնջում:

Իրիկուն է այնտեղ.
Ցուլում է խարույկը,
Կրակի շուրջն ահա,
Խմբվել են նրանք,
Կարմիր զինվորները
Ուրախ ու առույգ են՝
Յերգում են խմբովին,
Ծիծաղում զվարթ:

Հնչում է շեփորը,
Յեխում են տղերքը
Ու համախմբվում են
Լեռինյան վրանում,

— Զրույց ունի այսօր
Մեր ընկեր քաղցեկը.—
Ու խմբերը դեպի
Վրանն են վարարում:

Բոցավառ են այսօր
Աչքերը քաղցեկի,
Բոցավառ են նրա
Խոսքերը ամեն,
— Նոր լուրեր են այսօր
Ստացվել քաղաքից,
— Պետք է պատրաստ լինել
Նոր պատերազմին:

Նոր վտանգ է ահա
Ելի յեղնում մեր դեմ,
— Պատերազմի մի նոր
Սուր է կախվում ողում,
Թշնամիներն ելի
Փորձում են մեզ խեղդել.—
Պետք է լինել պատրաստ,
Զգաստ և արթուն:

Թշնամիները մեր,
Աշխատավոր դասի,
Մեզ ուզում են կտրել
Կառուցման ճակատից.
Նրանք մեզ քաշում են
Մի նոր պատերազմի,

Յեվ մենք պիտի կռվենք,
Կռվենք հարկադիր:

Պիտի կռվենք նորից
Խաղաղության համար,
Պիտի տանք մեր վերջին
Ու վերջնական մարտը.—
Մեզ հետ վողջ աշխարհի
Մասսաներն անհամար.
Մեր դեմ վողջ աշխարհի
Կեղեքիչ վոհմակը:

Լուռ է քաղցեկը.
Լուռ են և ամենքը.—
Յեռում է ցատումը
Ամենքի սրտում.
Նրանք մութ ցատումով
Սեղմում են բռունցքը:—
— Պետք է լինել զգաստ,
Պատրաստ ու արթուն:

*

* *

Խարույկների շուրջը
Զինվորները կարմիր
Սրբում ու յուզում են
Զենքերը իրենց,

Զրուցում են նրանք
Գալիք պատերազմից
Զրուցում են անցած
Հաղթանակներից :

Գունդը անհանգիստ է .
Նա զգում է հզոր
Գալիք նոր փլթորկի
Շունչը հարածուն ,
Յեվ ձիերն ել ասես
Մթին մի բնազդով
Դավում են անհանգիստ ,
Ընդոստ վրնջում :

Յերևան , 1927 թ .

III.

ՋԵՌՆՈՑ

Պոլեմ

Պոլեմի նյութը վերցված է 1919 թվի սպիտակ
զվարդիականների հրալուս կառավարած խժոժություն-
ներից : «Տանջանքի բաղ» կոչվող բանտում գտնված եւ
բազմաթիվ այրված և հոշոտված դիակներ ինչպես նաեւ
մի ձեռնոց հանված կարմիր բանակալի մաշկից :

ԾԱՆՈԹ . ՀԵՂԻՆԱԿԻ

1926—1927 թ .

Մոսկվա—Յերևան .

III.

ԶԵՌՆՈՑԸ

(Պոյեմ)

Յես տեսա իմ այս աչքերով՝
Յեւ զեմքս ցավից մշուշից,—
Յես տեսա կոչա կարած մի ձեռնոց
Բարակ, զեղնավուն կաշվից:

Մի բարակ, կաշվեղեն ձեռնոց,
Յեւ սիրաս հույզերի հեղեղից
Մըրկվեց բուռն ու արեկոծ.
— Սի՛րա իմ,
Անխոս՛վ յեղիւր...
Դու նայիր նրան հանդարտով.—
Հասարակ մի իր մուգեյի՝
Բայց յես լսել կուգեյի,
Նրա պոյեմը գտոնաթով:

I

Զին զոգիւմ ու թափում թռչում է,
Փչրաւում սառցի ապակին,
Թփում է վոր հոգը թռչում է
Նրա ամբակի տակից:

Արահետը թեք է ու կեռ է
Յեզ ցուրտ, արշավող հողմի դեմ,
Ձին ցցել է իր սուսգերը
Յեզ վերստեր է նետում դեն:

— Հեծյա՛լ,
Քշիր դու ազատ,
Քանի դեռ չի բնկել յերեկոն,
Յեզ քանի դեռ վոչ մի կազակ
Ձի կտրել հողմաթե յերթը քո:

Յեզ ձիու ականջը մտած
Հեծյալն արշավում է, թռչո՛ւմ,
Հեծյալը՝ կարմիր սուրհանդակ՝
Մի պարզ հասարակ իվանչուկ,
Հեծյալը աներկյուղ հետախույզ
Ձվարթ է քիչ ել շատախոս,
Իսկ յերբեմն յերկաթի հանքերում
Տքնող չարքառ մի շախաչոր:

Փովում են վհեր ու քերծեր
Հեծյալի արշավի դեմ,
Բայց ձին, կուրացած կարծես,
Դեռ վերստեր է նետում դեն:

Մինչ փովում է քուրա-քուրա,
Խավարի սև ձյունն իրիկվա.
— Ուժ առ սիրելի քուռակ
Մըմնջում է հեծյալը.— իվան:

Ուժ առ,
Վոր արագ, շուտափույթ,
Հասնենք մեր կարմիր գնդին,
Յեզ ծոցիս ծրարը կապույտ
Հանձնենք մեր բնկեր պետին:
Յեզ ձիու ականջը մտած
Հեծյալն արշավում է,
Թռչում,
Հեծյալը կարմիր սուրհանդակ՝
Մի պարզ, հասարակ իվանչուկ.
Ձին ել կուրացած կարծես
Դեռ վերստեր է նետում դեն,
Յեզ փովում են նրանց յերթի դեմ
Ուրալյան լեռներ ու քերծեր:

II

— Կանգնի՛ր ե՛՛յ,
Սատանի փա՛յ,
— Կաց գրողը քեզ տանի...
Ասես գնդակ եր դիպավ
Արշավող հեծյալ իվանին:

Յեռ նայեց իվանը դրգոված
Ու զգաց տաղնալ մի անդոր.—
Դիմացի շավղից դուրս թռավ
Թշնամի մի հեծեյազոր:

Հա՛յ, թռի՛ր
Թռի՛ր իվանչուկ.

Փրկվես գուցե...

Հրաշքով

Բայց յետքից թշնամին թռչում,
Հասնում է թափով, սրարչավ:

— Ե՛յ կանգնիր,

Գրողը քեզ տանի,

Թե չես կրնի՞նես զնդակից...

Լսում են ականջներն Իվանի

Մոտեցող թինդը սմբակի:

Ձե՛, գործը թարսվեց ես անգամ

Բայց... ծրարը, ծրարը,

Ա՛ս քեզ...

Նա ձիուց ցած նետվեց հանկարծ

Յեվ փորի վրա պտտեց:

— Հո՛ւ—հո՛ւ հո՛ւ...

Տղեք,

Մի մտի՛կ...

Ձիուցը ցած բնկավ վախժուկը...

— Գրող եմ գալի՞ս, փոր հիմի

Վախից թացել է վարտիկը:

Ընկավ Իվանը փորի վրա

Վառեց լուցկին քուրքի տակ

Յեվ բոցին զրեց ծրարը...

Ընդամենը՝

Մի թանգ ակնթարթ...

Փրկված է գործը այժմ, է
Մնում է թանգ ծախել կյանքը,
Ու նա պտակիցը դուրս քաշեց
Լցված տարձանակը:

III

Նստած է նա,—

Ագմիրալը,

Կատաղի մի ցոլք հայացքում,

Պղնձե դեմքը մոռյլ է,

Աչքերն անհանգիստ, խաղացկուն:

Իսկ նրա առջևի սեղանին,

Վորպես ծաղր,

Հեգնանք մի անծիր

Դրված է վառված թղթերի

Մնացորդ՝

Մի բուռը մոխիր:

— Ձե՛րդ մեծ ություն,

Գերին

Ձի պատասխանում հարցերին,

Յեվ զեռ նրա ձեռքերից՝

Յերկու լավ աղերք կորցրինք:

Իր մոտը վռչինչ չգտանդ

Այս թղթի մոխրից բացի.—

Ձեկուցում էր մի աղյուտանդ
Կանգնացած նորին մեծ ություն:

Մթնում ե գեմքն աղմիրալի.
Ինչ հրամայի,—
Զգի՛տե,
Նա՛, վորը սարսափն ե Ուրալի
Անդոր ե մի Իվանչուկի գեմ:

IV

Նետեցին ուժասպառ Իվանին
«Տանջանքի բալի» նկուղում.
Նա ընկել ե այնտեղ հանդիստ՝
Մկաններն են միայն մղմղում:
Գոհ ե, յերջանիկ,
Վոր նրանց
Զի ալել ե վոչ մի գաղտնիք,
Յեվ թեկուզ մորթեն ել իրան
Նա ելի վոչինչ չի հայտնի:
Ել վոչինչ չունի նա անելու,
Կսպասի միայն մահվանը,
Յեվ վոր նա չի ուչանալու,
Լավ գիտի զինվոր Իվանը:

V

Շարժվում ե կարմիր գրոհը
Քայլերով ծանր ու ահագին.
Յեվ ոաղմի թոհ ու բոհը
Տենդի պես բռնում ե քաղաքին:
Քիչ հետո նրանք գրոհով
Քաղաքի սիրտը կղուխեն.—

Յեվ քաղաքը հույսով,
Կամ ահով,
Հաչվում ե ամեն մի բողբոջ:

Յեվ տեսնո՛ւմ,
Տեսնո՛ւմ ե աղմիրալը,
Մոտեցող այն մութ, սև ուրուն.—
Այդ վոչ յերազ, վոչ միարա՛ծ ե՛
Դա կոչվում ե պարտություն:

Ել զուր եր
Պատնեչովն սավաղի
Դեմ դնել ծովի արշավին...
Նա հանձնում ե վերջին կղզին
Հաղթական գրոհող այդ ծովին...

Բայց հանկարծ շողշողաց համալ,
Նրա գեմքը մռայլ ու մութ.
— Վո՛չ,
Դեռ կա փրկության մի ցամաք,
Անծայր մի ցամաք՝
Արևմուտք:

Դեռ հզոր ե հին աշխարհն այնտեղ,
Հզո՛ր,
Նորի գեմ անգրավ,
Յեվ աճող այս ուժի հանդեպ
Նա կգա՛ դեռ հրով,
Տանկերով:

Դեռ կան նոր փրկության տներ
Յեվ յերևող այս հաղթ ուժի գեմ,
Վորպես մի անպարտում սապեռ
Նա կարող է ձեռնոց չպրտել:

Խորհում է նա մաղձը սրտում
Վորո՞նքում կրակ ու գեհեն... .

...— Ի՞նչ անել, ձերդ մեծություն,
Բռնված այն կարմիր գերու հեռ... .

Նենդությունն է ցայտում նրա աչքից
Ու նա ասում է...

— Քո ձեռքով
Նրան վողջ—վողջ բռնիր...
ու մաշկիր...

Յեվ մաշկից հանի՛ր մի ձեռնոց... .

.
.
.
.

VI

Յես տեսա իմ այս աչքերով
Յեվ գեմքա թանձր մշուշվեց,
Տեսա կոշտ կարած մի ձեռնոց,
Բարակ, դեղնավուն կաշվից:

Յեվ հիմա,
Սհա այդ ձեռնոցը,
Հեղափոխական մուգեյում.
Բռնկվում է վրեժի բոցը
Յեվ ցավը սիրտն է սեղմում... .

Բայց դո՛ւրսը
Պայծառ է,

Ձվա՛րթ,
Հրավա՛ռ է հորիզոնը
Ու դուրսում է քայլով հաղթ
Մոսկովյան դարնիզոնը:

Այդ խրոխտ շարքերում ոտգմիկ
Գնում են բյուր,
Անթիվ իմանչուկ,
Գնում է Բանակը Կարմիր
Դեպի նոր ու նոր նվաճում:

Սի՛րա,
Նայիր ու հանդի՛ստ կաց,
Ձուր այդպես մի խոտվվի.
Տե՛ս,
Բարձրանում են մակերնթաց
Կոհակները Կարմիր ծովի:

Սեղմվում են ե՛լ ավելի
Աշխարհի կղզիները դեղին
Յեվ կգա՛ ինյերրորդ մի ալիք,
Վոր վողջ աշխարհը հեղեղի:

Աղմիրա՛ւ,
Վողջ դասակարգը
Վերցրել է ձեռնոցը նետած .—
Վաղվա հատուցումը թա՛նգ է,
Հատուցումն աննախընթա՛ց:

Դեռ ձեր դեմ
Վերջին մեր բանակը
Կտա մա՛րտն իր
Կյանքի և մահի՛...
Կլինի վե՛հ մեր հաղթանակը,
Ինչպե՛ս և վրեժը
Ամեհի՛...

Խոսկվա—Յերեվան.
26—27 ք.

ԳԱՍԱԿԱՐԳԸ

Պոյեմ

ՆՎԻՐՎՈՒՄ Ե 26-Ի ՀԻՇԱՏԱԿԻՆ

Յերևան, 1927 ք.

ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ

— Յերբ աշուն է շնչում քամին,
Ծառերը թեքվում են ալեհեր՝
Տափաստաններն այս կասպից
Դառնում են մթին շիրմիներ։—

Իսկ այտակ,
Արտո՛ւմս ձայնո՛ւմ են
Աղեխարչ կանչեր ու հառաչ.
Չեռնե՛րը,
Չեռնե՛րը...
Այն ո՞ւմ են,
Ո՞ւմ ձեռներն են բաղկատարած :

Աղջի՛կս.

Տեսնո՞ւմ ես,

ահա,

Արնոտ ձեռներ են բարձրանում,
Չեռներ՝ հիսուն յերկու հատ,
Դարձած վրեժ ու բռունցք...
Մո՛տ նստիր աղջի՛կս այսպես,
Սեղմվիր քս ծեր հոր կողերին...
...Տե՛ս.

Տափաստանները կասպից,
Դառնում են շիրմիներ խորին :

Դու մոտ չե՞ս գալիս. աղջիկս,
Չե՞ս ուզում հորդ սփռփել,
Ուզում ես, վոր սիրտս արջի պես...
Սոսկումով բռնկված գոփի՞.
Ուզում ես, վոր ուսերս բռնած
Սարսափը ցնցի՞ ինձ վողջ գիշեր,
Դու մթում նստել ես մոռյլ...
Դու հեկհեկում ես աղջիկս:

Յեվ ինչո՞ւ,
Ինչու յես լալիս դու,
Ինչո՞ւ յես մորմոքվում գառնագին:
— Ախ, հայր իմ
Ինձ հանգիստ տուր,
Կորուստներ ե վողբում իմ հոգին:

Տարիներ, տարիներ առաջ,
Յերբ յես գեռ յեղել եմ մանկիկ,
Ավագուաներում այն մոռյլ
Ընկել են մարտիկներ անգին:
Յեղել ե մի լպիրջ Դենստերվիլ
Ու մի այլ զափան գնդապետ՝
Քսանվեցին հանել են Բազվից
Ու անապատում գնդակել:
Յեվ այսօր,
Այս լուսաբացին,
Տարիներ, տարիներ առաջ,
Արյունը անմահ քսանվեցի,
Ներկեց անապատը մոռյլ:

Թող հայր իմ, կոմյերիտ քս աղջկան
Հիշելու կորուստներ, դիակներ:

Լուսադեմ...
Ու նրանք ընկան,—
Քսանվեց նահատակներ...

Լոռթյունն ե իշխում հիմա
Լոռթյունն ե գիզվում, խտանում
Ու նրանք գեռ իրար գիմաց
Լոռթյանն են ականջ դնում:
Լոռթյունն ազմուկ ե դառնում,
Լոռթյունը շաչում կատաղի...
Հոր սիրտը դղջում ե արնում,
Աղջկա սիրտը լալիս գառնագին:

Ու ժամերն են զոփում մոլեղին,
Դոփում են ու չեն բնթանում,
Խփում են ծեր հոր քունքերին:
...Սոսկումն ե աճում, խտանում:
Լոռթյունը խեղդում ե հորը
Նա ուզում ե ազադակել,
Նա գրկում ե աղջկա ծնկները
Հեկեկում անոգ ու կերկեր:

— «Յեղել ե մի լպիրջ Դենստերվիլ,
Յեղել ե զափան մի գնդապետ...»
Ախ լսի՛ր,
Սերբելի իմ դստրիկ,

...Այդ յես եմ նրանց գնդակել...
Յես տվի նրանց դեմ ազդանիչ,
Ազդանիչ դաժան գնդակման...—

...Ազնկա գեմքը փոխվեց քաթանի
Ու հետո բռնկվեց հանկարծ:

— Դո՞ւ...
Դահիճը քսանվեցի...
Ու հետո հուսահատ ճչաց.—
— Բայց...
Ինչո՞ւ դու գնդակեցիր...

Ինչո՞ւ
Այդ մի հարցնիր աղջիկս,
Չե՞ փոր կան յերկու բանակներ...
Յես պարտավոր եյի ա՛յն գիշեր,
Պարտավոր եյի գնդակել:

Յես ուրիշ բանակից եյի.—
Այդ բանակը ջարդվել է այսօր,—
Նրանք ուզում եյին միլիոնի
Հաղթ ուժով կրկնել մեր դատը:

Յես զինվորն եյի իմ դասի,
Յես լուծեմ եյի նրա ձայնը,—
Դրա համար ել անոթիս
Յես տվի ազդանչանը:

Նրանք ա՛յլ բանակից եյին,
Նրանք մեր դեմն եյին ընդվզում,
Գնդակել պարտավոր եյի յես,
Դատակարգն այդպե՛ս եր ուզում...

...—Պարտավոր եյիր դու հայրիկ,
Դատակարգն այդպե՞ս եր ուզում:
Յե՛վ աղջկա դեմքին ամենի,
Շողաց վրեժի ցասում:
Նա հրեց հորը ալեւոր,
Վորն ընկել եր գեանատարած,
Դուրս թռավ:—
Քամի ու խավար,
Բացվում եր ազոտ մի լուսաբաց:

...
Վայրկյաններն են դոփում մոլեգին,
Դոփում են ու չեն ընթանում,
Խփում են ծեր հոր քունքերին...
Լռությունն է աճում, խտանում:

Լռությունը խեղդում է հորը,
Նա ուզում եր աղաղակել
Նա փնտրում է աղջկա ծնկերը,
Հեկեկում է անոգ ու կերկեր:

...Լուսաբաց եր,
Նրանք ընկան,
Հալատուով, անմոռնչ ու խրոխտ,

Յեվ ասես դրանից՝ հաղթական
Վողջ յերկիրը բռնկվեց նոր հրով...

Յեվ հանկարծ...

Դուռը շառաչեց

Ու գեղքերը շողացին իր աչքին:

Ներս մտավ աղջիկն ու կանչեց

...— Բռնեցեք քսանվեցի դահիճին...

Յերբ հորը գնդակում էյին,

Աղջիկը չչնջաց անհուզում

— Ներիւ հայր,

Պարտավոր էյի...—

Դասակարգն ալդպես եր ուզում.—

Յ Ա Ն Կ

I.

1. * * *	հջ 3
2. ՌԱԶՄԻ ԿԱՆԶ	7
3. ՎԱԳՎԱ ՌԱԶՄԸ	17

II.

1. ՎԵՐՋԻՆ ԾԱՐԱՎԸ	13
2. ՔՐՏԻՆՔ ՅԵՎ ԱՐՅՈՒՆ	19
3. ՇԻՆԵԼԻ ՄԱՍԻՆ	21
4. ՅԵՐԳ ՀՐԱՑԱՆԻՆ	23
5. ԽՈՍՔԵՐ ՄՈՐՍ	26
6. ՇԱՐՔԵՐՈՒՄ I	29
7. ՇԱՐՔԵՐՈՒՄ II	31
8. ԵԼԵՔՏՐԱԿԱՆ ԹԻԿՆԱԹՈՒՆ	33
9. ՔԱՆՑԵՐՐՈՐԴԻ ՄԱՍԻՆ (Թարգմ.)	34
10. ՓՈԹՈՐԻԿԵՅ ԱՌԱՋ	37

III.

1. ԶԵՆՈՅԸ	41
2. ԴԱՍԱԿԱՐԳԸ	53

ՀՀ Ազգային գրադարան

NL0368351

52021